

SALMANOVA ŞƏFA MƏCİD QIZI

ADU

shafa.salmanova@mail.ru

AFFIKSLƏRİN KÖKLƏ BİRLƏŞMƏ XÜSUSİYYƏTİNƏ GÖRƏ NÖVLƏRİ

Xülasə

Kök - sözün həqiqi, leksik mənasının daşıyıcısı, morfoloji törəmə prosesində dəyişməz qalan mərkəzi hissəsi leksema anlayışı ilə əlaqələndirilir, bütün sözdüzəldici və (və ya) sözdəyişdirici elementlər aradan qaldırıldıqdan sonra qalan sözün sadə və ya törəmə olmayan əsası.

Köklər - əsasən leksik mənalara ifadə edir, orta hesabla affikslərdən daha uzun işarələrə malikdir; bəzən ayrı-ayrılıqda istifadə oluna bilər (potensial sərbəst vahidlərdir), açıq çoxluq təşkil edir; universaldır: hər hansı bir söz formasında ən azı bir kök var, köklər bütün dillərdə mövcuddur.

Affikslər (köməkçi morfemlər) - yalnız qrammatik mənalara ifadə edir, orta hesabla köklərdən daha qısa işarələrə malikdir; ayrı-ayrılıqda istifadə oluna bilməz, qapalı çoxluq təşkil edir; universal deyil: affiks olmayan söz formaları var, affiks olmayan dillər var. Bu meyarlar müəyyənədicidir deyil. Affikslərin köklə müxtəlif cür birləşmə xüsusiyyətləri mövcuddur.

Açar sözlər: affiks, kök, işarələyən tip, işarələnin tip, leksem, qrammem

“Affiks söz tərkibində işlənilib, onun qalan hissəsinə məna, forma və funksiyasını dəyişdirən morfe. Ümumi dilçilikdə bunlara formant və ya formal morfevlər də deyirlər” [2, s.80].

Affikslərin təsnifatını qurmaq üçün aşağıdakı 3 parametrlə istifadə olunur (İ. A. Melçuk-un təsnifatıdır [8, c. 33-34]):

- işarələnin tip,
- işarələyən tip,
- sintaktikanın tip,

İşarələnin tip baxımından:

1) eyni leksemanın qrammatik formalarını ayırd etməyə xidmət edən sözdəyişdirici affikslər. Aşağıdakı funksiyalardan birini yerinə yetirir:

- *grammem* və qrammem birləşməsinə ifadə edir,
- sintaktika əlamətini və ya sintaktika əlamətlərinin birləşməsinə ifadə edir,
- boşdur, yəni heç bir şey ifadə etmir, lakin onun varlığı digər sözdəyişdirici affikslərə məcburi tətbiq olunur.

2) Sözdüzəldici affikslər, yeni leksemlərin formalaşmasına xidmət edir. Bu affikslərə *derivatem* deyilir.

İşarələyən tipinə görə affikslər köklərə birləşmə üsuluna görə qruplaşdırılır. Onları aşağıdakı 2 xüsusiyyətə əsasən təsnif edilir:

- affiks qoşulduğu kökü parçalamır (parçalayır),

- affiks özü qoşulduğu köklə parçalanır (parçalanmır).

Konfiks: parçalamır və parçalanmır. Konfiks ümumi termindir; ona aiddir: *prefiks*, *suffiks* (şəkilçi), *interfiks*. Konfiks termini bir sıra alimlər tərəfindən V.M.Markov, E.A.Zemskaya, Nikolayev tərəfindən araşdırılmışdır.

Prefikslər və şəkilçilər qoşulduqları kökü parçalamır və özləri də bu köklə parçalanmırlar. Affikslər arasında ən çox yayılmış və ən çox istifadə edilənlən növüdür.

Prefiks kökdən əvvəl gələn, başqa bir kökdən sonra olmayan bir affiksdır. Prefiks (önşəkilçi) bəzən sözün mənasını tam dəyişə bilər. Demək olar ki, bütün hind-Avropa dillərində mövcuddur, məsələn, rus dilində: *уходить*, *приходить*, *выходить*. Boş adlanan prefikslər (yəni leksik mənadan məhrum olan prefikslər) əsasən feillərin növ kateqoriyaları ilə əlaqədar işlənir. Məs., *научить*, *сдавать* və s.

Prefiksləri ilə fərqlənən yeganə dillər alman və holland dilləridir. Onlarda feillərin prefiksləri bəzən müxtəlif amillərdən asılı olaraq ayrılı və tək dura bilər. Alman dilində prefikslər kökdən ayrılıb onun sonuna da qoşula bilər. Başqa sözlə, alman dilindəki prefikslər ayrılan (tranbaze) və ayrılmayan (untrenbaze) olaraq iki qrupa bölünür. Məs., *ab* prefiksi *abgeben* və *gebenab* şəklində feilə birləşə bilər [1,s.471].

Prefikslər bəzi dillərdə yoxdur (məs., türk, fin-üqor dillərində bütün qrammatik münasibətlər əsasən postfikslərlə ifadə olunur. Postfikslər - kökdən sonra gələn affikslərdir. Bəzi dillərdə demək olar ki, istifadə edilmir (məs., bantu ailəsinə aid suahili dilində (mərkəzi Afrika) - prefikslərdən istifadə olunur). Aqqlütinativ dillərdə prefiks yoxdur. Vaxtilə dilimizə ərəb və fars mənşəli bir çox sözlə birlikdə onların prefiksləri də keçmişdir: *bivəfa*, *bisavad*, *nəinsaf*, *naümid*, *naməlum*, *natamam*, *naxoş*, *nasaz*.

İstifadədə açıq bir üstünlük (postfikslərlə müqayisədə) hind-Avropa dillərindədir (məs., rus dilində).

Suffiks (Şəkilçi) kökdən sonra gələn, başqa bir kökdən əvvəl olmayan bir affiksdır. Kökdən sonra gələn bütün morfemlər, sözdüzəldici və ya sözdəyişdirici olmasından asılı olmayaraq, suffiksdır (şəkilçilərdir). Azərbaycan dilində bütün sözdüzəldici və sözdəyişdirici şəkilçilər söz kökündən sonra işlənir: *məhsul-dar-lıq*, *məktəb-in direktor-u*; *красивее* – daha gözəl (sifətin üstünlük dərəcəsi).

İnterfiks (lat. *interfixus* – arasına qoyulmuş) konfikslərin III növüdür. İki kök arasında, çox hallarda təkrarlanan köklərin arasında işlənən şəkilçilərdir. Nə kök parçalanır, nə şəkilçi: -a-, -ba-, -ha- şəkilçilərini göstərmək olar. Onları səciyyələndirən cəhət sözün ortasında gəlmələridir: *qaç-a-qaç*, *vur-ha-vur*, *tut-ha-tut*, *gün-bə-gün*, *gor-ba-gor*, *il-bə-il*, *bər-a-bər* (fars dilində *bər* – *sinə*).

İ. A. Melçuk *interfikslərə* "kökdən sonra və eyni zamanda başqa bir kökdən əvvəl dayanan bir konfiks" daxildir [8,s.170] . N. A. Nikolina və onun tərəfdarları [11, s.23] funksiyası görə iki fərqli element sinifini ayırmağı məqsəduyğun hesab edirlər. Alimlər *interfiks 1* - i mürəkkəb sözlərin struktur elementinə, *interfiks 2* isə

sözün tələffüzünün rahatlığı üçün morfemlərin qarşılıqlı uyğunlaşması nəticəsində yaranan və sözün quruluşunda asemantik element adlandırmağı təklif edirlər.

Biz E. A. Zemskayanın nöqtəyi-nəzərini qəbul edirik [5,s.63], buna görə *лес(о)воз* mürəkkəb sözündəki *о* tipli birləşdirici elementlər və *америк(ан)ец* sözündəki *-ан-* tipli asemantik aralıq elementlər funksional baxımdan əsaslı şəkildə fərqlənmir. Morfları birləşdirmək funksiyasını yerinə yetirirlər.

İnterfiks 2 kökün birləşməsinə xidmət edir və heç bir semantik yük daşımır. Buna görə bir sıra tədqiqatçılar onu morfemlər sırasına daxil etmirlər. Onlar ya köklərdən birinə (*дв-ух-метровый*) aid olan affikslərdir, ya da birləşdirici sait və ya samitdir (*водонос*; *рукомойник*; *лесозаготовки*; *плодово-ягодный*; *лоботряс*) - interfiks morfem deyil. Rus dilində iki interfiks var: - *о-* və - *е* -. Alman dilində bir dənədir: - *s* -. İnterfiks iki kökü bir sözə birləşdirən morfemdir. "*Самолет*" və ya "*сталевар*" sözlərindəki kimi.

Sirkumfiks - parçalamır, lakin köklə parçalanır. Mənşəyinə görə, onlar adətən prefiks və suffiksin (şəkilçinin) idiomatik birləşməsidir (*Заволжье, Зауралье; говорить-разговориться*). Alimlərin fikrincə, sirkumfiksələr poliaffiksin xüsusi bir halıdır, yəni bir neçə affiksin birləşməsidir. Poliaffiksəl birləşmələr çukot-Kamçatka dilləri, avtroneziya, bantu dilləri üçün xarakterikdir.

Sirkumfiks bir hissəsi kökdən əvvəl, bir hissəsi kökdən sonra gələn bir morfemdir. Niyə prefiks + şəkilçi deyil? Çünki bu hissələr yalnız birlikdə işləyir və ayrı-ayrılıqda istifadə edilə bilməz. Hind-Avropa dillərində sirkumfiksələr, alman dilləri istisna olmaqla, xüsusilə yayılmamışdır. Məsələn, alman dilində feilin üçüncü forması məhz sirkumfiksin köməyi ilə formalaşır: *machen* - *gemacht*, *spielen* - *gespielt*; *ge-lob-t*- "*təriflənmiş*".

Sirkumfiksi əvvəl konfiks adlandırmışdılar. 1947 - ci ildə A. A. Reformatski "konfiksleri" iki affiksin: prefiks və postfiksin birləşməsi kimi qeyd edirdi (A. A. Reformatskinin təsnifatına görə postfiksələr - kökdən sonra dayanan morfemlərdir). "Konfiksler" iki morfemdən ibarət olsa da, birlikdə fəaliyyət göstərir; məsələn, alman feil formalarında: *loben* (tərifləmək) və *ge-lob-t* (təriflənmiş), burada *ge-* prefiksi və postfiks - *t* kökü "əhatə edir" və sözü birlikdə təşkil edir; alman dilində *ge-* prefiksinin və *-en* postfiksinin feili sifət tərkiblərində birləşməsi də belədir: *gefunden* (tapılmış) və s., mürəkkəb keçmiş zamanın formalaşmasında istifadə olunur. *Ge* - + - *t* və *ge* - + - *en*- mütləq iki morfem olduğunu və köklə bölünüb bir morfem olmadığını postfiks-*en* *ge*-prefiksi olmadan istifadə edildiyi formalar göstərir, məsələn, *loban* məsdərində. Əksinə də ola bilər: *ge-* prefiksi -*en* postfiks olmadan və ya -*t* postfiks ilə: *gelobt*; postfiks -*t* *ge-* prefiks olmadan da istifadə edilə bilər: məsələn, *lost* (tərifləyir). Bununla belə, bütün bunlar *ge-lob-t* və *ge-fund-en* formalarında *ge-* prefiksi və -*t* ,-*en* postfiksləri birlikdə fəaliyyət göstərərək "konfiks"lərə birləşdiyini inkar etmir" [12, s.267-268].

1963 -cü ildə İ.A. Melçuk, kökü hər iki tərəfdən - həm öndən, həm də arxadan əhatə edən arasıkəsilmə affiksləri konfiks deyil (dilçi arası kəsilməyən affiksləri -

prefiksləri və suffiksləri konfikslərə aid edir), sirkumfikslər adlandırmağı təklif etdi (latın dilində *circum-fixus-dairəyə bərkidilmiş* deməkdir). Bu cür elementlər özləri "parçalanır", lakin kökü parçalamır, yəni parçalamayan və arasıkəsilməz affikslərdir [8, s. 34]. Bu təsnifat xassəsi İ.A. Melçuk tərəfindən *parçalamayan və arası kəsilməyən* (bunların arasında prefikslər, suffikslər, postfikslər və interfikslər fərqləndirilir), *parçalayan və arası kəsilməyən* (infikslər) və *parçalayan və arası kəsilən* affiksləri (transfikslər) morfem növləri ilə əlaqəli olaraq təklif olunur.

Sirkumfiks nümunələri kimi İ.A. Melçuk aşağıdakıları nəzərdən keçirir: alman dilində *ge- + -t* və *ge- + -en* feili sifətin keçmiş zamanını təşkil edir (*ge-sag-t* "deyilmiş": *sag-en* "danışmaq", *ge-fund-en* "tapılmış": *find-en* "tapanmaq"); gürcü dilində: *me- + -e* sıra saylarını əmələ gətirir (*me-or-e* "ikinci"; *or-ı* "iki"), yer adlarında *sa- + -o* (*sa-kartvel-o* "Gürcüstan"; *kartveli* sözündən "gürcü"); rus dilində *в- + -ом/-ём* (*в-дово-ём*, *в-венадоуамер-ом*); indonez. *pen- + -an* təsirli feildən əmələ gələn adları təşkil edir (*pen-djaga-an* "mühafizə"; *djaga* "qorumaq" və s.).

Rus dilçiliyində sirkumfikslər geniş araşdırılıb [13, c. 41]; [14, c. 67], arası kəsilən affiksəl seqmentləri "*distant bimorfem*", "*çərçivə quruluşu*" [14, s.256], "*bifiks*" [10, s.208] adlandırırlar.

Bəzən bir elmi iş daxilində bu terminlər eyni vaxtda istifadə olunur, bax: "arası kəsilən affiksəl seqment hər iki tərəfdən kökü əhatə edirsə, qarşımızda konfiks və ya, daha yaxşı desək, sirkumfiks var" [6, s.137]; "konfiksasiya (birləşmə) və ya sirkumfiks hadisəsi - vahid, lakin parçalanmış morfemin fəaliyyətidir" [9, s.43].

Hər iki termin - "konfiks" və "sirkumfiks" - mövcud olmaq hüququna malikdir, çünki hər birinin daxili forması təhlil olunan fenomeni kifayət qədər tam xarakterizə edir (bax: "birlikdə götürülmüş" və "dairəyə yapılandırılmış"). Digər tərəfdən, iki aktiv anlayışın olması, konseptual və terminoloji aparatı əsassız olaraq yüklədiyi görünür. Bildiyimiz kimi, dildə sinonim anlayışlar ya iki müstəqil terminə - kvazi sinonimə ayrılır, ya da onlardan biri zamanla itir, istifadədən çıxır. Son on ildə rus morfemikası və sözün formalaşması ilə bağlı işlərin təhlili göstərir ki, "konfiks" termini morfoloqlar arasında daha populyardır (baxmayaraq ki, "sirkumfiks" termini də mövcuddur).

V. M. Markov *sirkumfiksi konfiksi* adlandırır və konfiksi şəkilçi və prefiks ilə eyni funksiyaları yerinə yetirən, yəni morfoloji söz istehsalına materialı kimi xidmət edən ikiaffiksli morfem kimi qəbul edir [7, s.60]. Konfiks, V. M. Markov və onun tərəfdarlarının terminologiyasına görə, vahid ikielementli söz əmələ gətirən morfemdir. Söz istehsalı prosesində törədici əsasını eyni vaxtda ön və postpozisiyada çətinləşdirir: *снег - под-снеж-ник* (sirkumfiks *под-...-ник*), *дом - бездомный* (sirkumfiks *без-...-н(ый)*), *весенний - по-весенн-ему* (sirkumfiks *по-...-ему*), *левый - с-лев-а* (sirkumfiks *с-...-а*) и т. п. [3, c. 117].

V. M. Markov *sirkumfiksi konfiksi* adlandırır və konfiksi şəkilçi və prefiks ilə eyni funksiyaları yerinə yetirən, yəni morfoloji söz istehsalına materialı kimi xidmət edən ikiaffiksli morfem kimi qəbul edir [7, s.60]. Konfiks, V. M. Markov və onun

tərəfdarların terminologiyasına görə, vahid ikielementli söz əmələ gətirən morfemdir. Söz istehsalı prosesində törədici əsasını eyni vaxtda ön və postpozisiyada çətinləşdirir: снег - под-снеж-ник (sirkumfiks под-...-ник), дом - бездомный (sirkumfiks без-...-н(ый)), весенний - по-весенн-ему (sirkumfiks по-...-ему), левый - с-лев-а (sirkumfiks с-...-а) и т. п. [3, с. 117].

“Konfiks”ə (yəni *sirkumfiksə*) göstərilən baxışın tərəfdarları eyni zamanda söz əmələ gəlməsinin morfoloji üsulunun yeni bir növü - konfiksəl və sözdə konfiksəl formasıyları haqqında danışırlar.

Yuxarıda göstərilənlərin hamısı təsdiqləyir ki, distant yerləşən elementlərin funksional və semantik birliyi onların ayrı-ayrı komponentlərə ayrılmaqlarının əsas sübutu kimi istifadə olunur. Söz yaradıcılığı prosesində müstəqil bir söz əmələ gətirən vasitə kimi iştirak edirlər, forma baxımından mürəkkəb və məzmunca vahiddirlər.

Rus dilində prefiks, suffiks və postfiksərin birgə istifadəsinin üç affiksli növləri də mövcuddur. Məsələn: банкрот - о-банкрот-и(ть)-ся, слеза - про-слез-и(ть)-ся, говорить - не-ре-говар-ива(ть)-ся, счастливый - по-счастлив-и(ть)-ся, щедрый - рас-щедр-и(ть)-ся (A. N. Tixonovun nümunələri).

A. N. Tixonovun fikrincə, bu əlamətlər konfiksə (yəni sirkumfiksə) morfe statusunun müstəqilliyini tanımaq və konfiksə xüsusi bir morfe növünə ayırmaq üçün kifayət deyil. Əsas maneə bu vahidlərin tərkibində prefiksərin və suffiksərin, postfiksərin mənalarının tam semantik birləşməsinin baş verməməsidir. Konfiksə komponentləri semantik muxtariyyətlərini qoruyur. Belə ki, *антинакупин* isimində *анти-* prefiks "qarşı" mənasında görünür və *-ин* şəkilçisi maddə mənasına malikdir.

E. A. Zemskaya, rus dilində konfiksərin (yəni sirkumfiksərin) xüsusi morfe kimi ayrılmasının məqsədəuyğunluğundan danışarkən eyni nöqtəyi-nəzərdən çıxış edir. "Parçalanan morfehlərin olması rus dilinin quruluşu üçün xarakterik deyil. Bundan əlavə, konfiksərin postfiks və prefiks hissələri, bir qayda olaraq, müvafiq prefiks və şəkilçilərlə eyni mənədadır" [5, s.32-33].

Morfe səviyyəsində sirkumfiksə hər bir elementinin müstəqilliyi mövcuddur. Sirkumfiksə morfehlərdən ibarət olan morfe mik birləşmələrdir.

Başqa məsələ söz yaradıcılığı səviyyəsindədir. Burada sirkumfiksə törədici əsasa və ya sözə qoşulan vahid kompleksdir. Bu səviyyədə sirkumfiksə söz əmələ gətirən formantdır - söz yaradan vasitədir və buna görə də derivatologiyaya aiddir.

İnfiks - parçalayır, amma özü parçalanmır. Avstroasiya, avtroneziya dilləri üçün səciyyəvidir.

İNFİKSƏLƏR (lat. *infixsus* – əlavə edilmiş) – kökün ortasında işlənir, kök hissələrə parçalanır, şəkilçi bütöv qalır.

İnfiks kökün içərisində işlənən və onu iki hissəyə ayıran morfemdir. Hind-Avropa dilində infiksə çox güman ki, var idi. Latin dilində onlar var, məsələn, *fidit* — "parçaladı", *findit* — "parçalayır"; *vici* – qalib gəldi və *vinco* – qalib gəlirəm, *fidi* – doğrımışam və *findi* – doğrayıram (*n* indiki zaman infiksədir); rus dilində: *numь*

(*içmək*) – *пouмь* (*içizdirmək*), *поняты* (*bitmiş zaman*) – *понимать* (*bitməmiş zaman*) – *başə düşmək*. Ancaq müasir hind-Avropa dillərində demək olar ki, yoxdur.

A. Babayev *infiksləri transfiks* (onun izahı bir qədər aşağıda verilib) və *interfiksrlə* qarışdırır: “*İnfiks* sözün ortasında – kök tərkibində işlənən elə morfonemlərdir ki, kökün mənasını dəyişir. Bu, həm yeni mənyaratma, həm də formayaratma istiqamətində olur. İnfikslər, əsasən, flektiv dillərdə mövcuddur. Bu, həmin dillərdə kökün dəyişə bilməsi ilə əlaqədardır. Aqqlütinativ dillərdə kök dəyişməz olduğu üçün onun tərkibinə əlavə heç bir vahid – fonem, morfem daxil edilə bilməz. Bu mövqedən yanaşdıqda ərəb dilindəki feil bablarını yaradan saitlər, alman dilində güclü feillərin kökündə dəyişiklik yaradan elementlər *infiks* adlana bilər. Məs., ərəb dilində *z. k, r* üç samitli: kökdə saitlər artırıldıqda *zakir, zikr, məzkur* və s. mənalar alınır. Bu, yeni məna yaratmaq üçün sait əlavəsidir. İsimlərin cəmliyini əmələ gətirmək üçün də belə flektiv kök dəyişməsindən istifadə olunur. Məs., *şair – şüəra, rizq-ərzaq, türk-ətrak* və s.

Alman dilində də feilin kökündə dəyişiklik getməsilə yeni (zamanla və növlə bağlı) mənalar yaranır. Məs., *werden, wurde, geworden*.

Rus dilində də infikslər vardır. Məs., *паровоз, самолет, парход* və s. sözlərindəki o ünsürü infiks vəzifəsi daşıyır” [1, s.471-472].

Transfiks - parçalayır və özü də parçalanır (semit dilləri üçün xarakterikdir).

Transfiks infikslə çox oxşardır. Kökü bir neçə hissəyə ayırır və eyni zamanda özü də bir neçə hissəyə bölünür. Transfikslər semit dillərinin formalaşmasının əsasını təşkil edir, burada kök üç samitlidir və sözün mənası və forması samitlərin aralarındakı saitlərdən asılıdır. Bu saitlər transfiksdir. Ərəb dilindən bir nümunə: *kayaba*-yazırdı, *kaṭib*-yazıçı, *kaṭb*-məktub; *Akbar* - ən böyüyü, *Qabir* - böyük, *Kibar* - böyük (cəm forması); *dars* (*dərs*) – *durus* (*dərslər*). Samitlər ardıcılığı kök, saitlər ardıcılığı şəkilçi kimi qiymətləndirilməlidir.

Transfiksi də *konfiks* adlandırmışdılar. Morfemika və söz yaradıcılığı ilə bağlı əsərlərdə morfem anlayışı səslənmə ardıcılığında arasıkəsilməyən bir vahid kimi təqdim olunur. Halbuki, dilçilikdə hələ 1928-ci ildə N. V. Yuşmanov semit dillərinə aid arasıkəsilməyən fleksiya morfemini istinad etmək üçün “*konfiks*” termini yaratdı.

V tip şəkilçilər – AMBİFİKSLƏR – həm kökdən əvvəl, həm də sonra gələ bilər: *outcome* – *come-out* (ingilis dilində: *nəticə, yekun* mənasında) [4,c.48].

ƏDƏBİYYAT

1. Babayev A. M. Dilçiliyə giriş. Bakı, Mütərcim, 2017. -560 səh.
2. Dilçilik ensiklopediyası. Prof. F.Veysəllinin redaktəsi ilə. 2 cildə, I cild, Bakı, “Mütərcim”, 2006, 514 s. II cild, Bakı, “Mütərcim”, 2008, 528 s.
3. Балалыкина Э. А., Николаев Г.А. Русское словообразование. - Казань: Казан. ун-т, 1985, 184 с.
4. Варпахович Л.В. Лингвистика в таблицах и схемах. Минск, Новое знание, 2003, 128 с.

5. Земская Е. А. Современный русский язык. Словообразование: Учеб, пособие. - 3-е изд., испр. и доп. - М.: Флинта: Наука, 2011, 323 с.
6. Маслов Ю. С. Введение в языкознание: Учеб, для филол. спец, вузов. - 3-е изд., испр. - М.: Высш. шк., 1997, 272с.
7. Марков В. М. Замечания о конфиксальных образованиях в языке поэтических произведений М. В. Ломоносова // Очерки по истории русского языка и литературы XVIII века. - Казань: Изд-во Казан, ун-та, 1967. Вып. 1., с.60-72.
8. Мельчук И. А. О внутренней флексии в индоевропейских и семитских языках // Вопросы языкознания. - 1963. - № 4. - С. 27-40.
9. Моисеев А. И. Основные вопросы словообразования в современном русском литературном языке. - Л.: ЛГУ, 1987, 206 с.
10. Немченко В. Н. Основные понятия словообразования в терминах: краткий словарь-справочник. - Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1985, 208 с.
11. Николина Н. А., Фролова Е. А., Литвинова М. М. Словообразование современного русского языка: Учеб, пособие для студ. высш. пед. учеб, заведений. - М.: Академия, 2005, 160 с.
12. Реформатский А. А. Введение в языковедение. - М.: Аспект Пресс, 1996.- 536с.
13. Циганенко Г. П. Состав слова и словообразование в русском языке. - Киев: Радянська школа, 1978, 152 с.
14. Шанский Н. М., Тихонов А. Н. Современный русский язык. В 3 ч. Ч. 2. Словообразование, монография. - М.: Просвещение, 1987, 256с.

Salmanova Shafa

TYPES OF AFFIXES ACCORDING TO THE FEATURE OF COMBINATION WITH THE ROOT

Morphemes can be of many different types and have different forms. Some morphemes are affixes: they cannot protect themselves and have to be attached to a base.

We use the term "affix" when we want to refer to all of these together, but we usually specify which type of affix we are talking about. A prefix is an affix attached to its base, like an international interjection. A suffix is an affix that follows its root . A circumfix is an affix that attaches around its base .An infix is an affix attached to the inside of its base. A simultaneous affix is an affix that occurs at the same time as its base. Prefixes and suffixes are very common, not only in English but also in other languages. Circumfixes, infixes are less common.

Keywords: affix, root, type of signifier, type of signified, lexeme, grammeme.

Салманова Шафа

ВИДЫ АФФИКСОВ ПО ОСОБЕННОСТИ СОЧЕТАНИЯ С КОРНЕМ

Морфемы могут быть самых разных типов и иметь разные формы. Некоторые морфемы являются аффиксами: они не могут употребляться самостоятельно и должны быть прикреплены к основе. Мы используем термин “аффикс”, когда хотим обозначить все это вместе, но обычно уточняем, о каком типе аффикса мы говорим. Префикс — это аффикс, прикрепленный к его основе. Суффикс – это аффикс, следующий за корнем. Циркумфикс — это аффикс, который прикрепляется вокруг его основания. Инфикс — это аффикс, прикрепленный к внутренней части его основания. Синхронный аффикс — это аффикс, который встречается одновременно с его основой.

Префиксы и суффиксы очень распространены не только в английском, но и в других языках. Циркумфиксы, инфиксы встречаются реже.

Ключевые слова: аффикс, корень, тип означающего, тип означаемого, лексема, граммы.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 08.10.2023

Çapa qəbul olunma tarixi: 23.10.2023

Rəyçi: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent. A.Əbdülova
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur